

УДК 342.9:346.12(477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2025.37.10>

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Стойков Алік Віталійович,
аспірант
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

У статті здійснено аналіз суб'єктів адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємств. Держава, застосовуючи юридичні інструменти та вступаючи у правовідносини з суб'єктами господарювання, виступає основним гарантом захисту прав та законних інтересів підприємств, використовуючи для цього комплекс правових засобів. Ефективність державно-правового механізму захисту підприємництва залежить від належного функціонування нормативних, організаційних та процесуальних елементів, що забезпечують відновлення порушених прав, запобігання правопорушенням та притягнення винних до відповідальності. Саме суб'єкти публічної адміністрації, наділені повноваженнями щодо запобігання, припинення та відновлення порушених прав підприємств, що дозволяє підприємцю реалізувати свої права різними шляхами.

Конституцією України гарантовано кожному право на підприємницьку діяльність, де держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Однак, і визначаються певні обмеження де підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом, а також не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція

Визначено, що суб'єктами підприємницької діяльності можуть громадяни України та іноземці або особи без громадянства в межах, встановлених чинним законодавством, окрім того сюди можемо віднести інших суб'єктів адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва в залежності від функцій і повноважень.

Зроблено висновок, що суб'єкти адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва в Україні це органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, ЦНАПи, суди, Омбудсман та громадські організації які здійснюють забезпечення правового захисту бізнесу та виконують нормотворчі, регулюючі, захисні, стимулюючі та контрольно-наглядові функції, направлені на розвиток та дотримання нормальних умов діяльності підприємств.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, підприємництво, приватне підприємництво, господарювання, суб'єкти підприємницької діяльності, надання адміністративних послуг, органи публічної адміністрації, громадянські об'єднання, права та свободи людини.

SUBJECTS ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE PROTECTION OF ENTREPRENEURIAL RIGHTS

Stoikov Alik Vitaliyovych,
Postgraduate Student
(Odessa State University of Internal
Affairs, Odessa, Ukraine)

The article analyzes the subjects of administrative and legal regulation of the protection of the rights of entrepreneurs. The state, applying legal instruments and entering into legal relations with business entities, acts as the main guarantor of protecting the rights and legitimate interests of entrepreneurs, using a complex of legal means for this purpose. The effectiveness of the state legal mechanism for protecting entrepreneurship depends on the proper functioning of regulatory, organizational and procedural elements that ensure the restoration of violated rights, the prevention of offenses and the holding of perpetrators accountable. It is the subjects of public administration that are empowered to prevent, terminate, and restore violated rights of entrepreneurs, which allows the entrepreneur to exercise his rights in various ways.

The Constitution of Ukraine guarantees everyone the right to entrepreneurial activity, where the state ensures the protection of competition in entrepreneurial activity, protects consumer rights, monitors the quality and safety of products and all types of services and works, and promotes the activities of consumer public organizations. However, certain restrictions are defined where the entrepreneurial activities of deputies, officials and employees of state authorities and local self-government bodies are limited by law, and abuse of monopoly position in the market, unlawful restriction of competition and unfair competition are not allowed.

It is determined that subjects of entrepreneurial activity can be citizens of Ukraine and foreigners or stateless persons within the limits established by current legislation, in addition, we can include other subjects of administrative and legal regulation of the protection of entrepreneurial rights, depending on their functions and powers.

A conclusion is made determined that the subjects of administrative and legal regulation of the protection of entrepreneurial rights in Ukraine are executive authorities, local governments, ASCs, courts, the Ombudsman and public organizations. which ensure legal protection of business and perform rule-making, regulatory, protective, stimulating and supervisory functions aimed at the development and observance of normal conditions for the activities of entrepreneurs.

Key words: administrative and legal regulation, entrepreneurship, private entrepreneurship, management, business entities, provision of administrative services, public administration bodies, civil associations, human rights and freedoms.

Актуальність дослідження. Україна як демократична правова держава є учасницею світової економічної системи, завдяки чому забезпечується її розвиток. Чим сильніша та розвиненіша економіка держави тим краще життя її населення, саме підприємництво значною мірою визначає цей показник насичуючи ринок якісними товарами, забезпечуючи населення працевлаштуванням. Держава, застосовуючи юридичні інструменти та вступаючи у правовідносини з суб'єктами господарювання, виступає основним гарантом захисту прав та законних інтересів підприємців, використовуючи для цього комплекс правових засобів. Ефективність державно-правового механізму захисту підприємництва залежить від належного функціонування нормативних, організаційних та процесуальних елементів, що забезпечують відновлення

порушених прав, запобігання правопорушенням та притягнення винних до відповідальності. Саме суб'єкти публічної адміністрації, наділені повноваженнями щодо запобігання, припинення та відновлення порушених прав підприємців, що дозволяє підприємцю реалізувати свої права різними шляхами.

Адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємництва розглядали вчені-юристи, а саме: В. Авер'янов, О. Андрійко, С. Бевз, Г. Буга, С. Вінник, І. Голосніченко, О. Дякуновський, І. Єршова, О. Квасніцька, О. Клим, В. Колпаков, Ю. Кравченко, Ю. Крегул, С. Кузьменко, Л. Кульгавець, О. Лаврін, В. Люх, М. Марченко, Є. Петров, О. Подцерковний, С. Попова, О. Старцев, В. Теремецький, О. Червякова, А. Чорна, Л. Хомко, Р. Шишка, Л. Школай, І. Ямкова та інші. Однак у своїй більшості свою увагу звертали загальним питанням з адміністративного права, саме тому адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємців потребує додаткового підходу та розгляду, що підкреслює актуальність обраної теми.

Мета дослідження. Метою статті є аналіз суб'єктів адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва, їх функцій, повноважень та взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Конституцією України гарантовано кожному право на підприємницьку діяльність, де держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Однак, і визначаються певні обмеження де підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом, а також не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція [1].

Розробленою Стратегією відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва на період до 2027 року, яку схвалено розпорядженням КМУ від 30.08.2024 № 821, яким також затверджено Операційний план заходів з реалізації у 2024–2027 роках Стратегії МСП, яка передбачає заходи для забезпечення рівних можливостей, підтримки окремих категорій населення, таких як осіб з інвалідністю, ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб, а також за такими категоріями інклюзії, як гендерна, за віком, за етнічною ознакою (зокрема іммігрантів) [2]. Відповідно до цих норм, суб'єктами підприємницької діяльності можуть громадяни України та іноземці або особи без громадянства в межах, встановлених чинним законодавством, окрім того сюди можемо віднести інших суб'єктів адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва в залежності від функцій і повноважень.

Словник дає визначення суб'єкту як особі, групі осіб або організації, які відіграють активну роль у певному процесі чи дії. Етимологічно термін походить від латинських слів «sub» (під) та «jasio» (кидаю, закладаю основу), або ж «subjectus» (той, що лежить в основі), що вказує на його фундаментальний характер [3]. Тобто, у нашій сфері дослідження це всі учасники правових відносин адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва.

Звернемося до першого важливого суб'єкту, органу виконавчої влади Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України, яке здійснює координацію державної політики у сфері підприємництва, є відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері підтримки малого і середнього підприємництва, координує виконання Стратегії. Мінекономіки, проводить моніторинги, здійснює нагляд за процесом реалізації Стратегії та виконанням операційного плану і координує його, здійснює координацію між представниками Мінекономіки, Мінцифри, МОН,

Мінфіну, Мінсоцполітики, Міненерго, державної установи «Офіс з розвитку підприємництва та експорту», ДРС, Держстату, Державного центру зайнятості, розробляє нормативно-правові акти та програми підтримки, такі як, наприклад «Доступні кредити 5-7-9» яка є одним із основних джерел кредитування на внутрішньому ринку. Обсяг коштів, наданих у кредит у рамках зазначеної програми, становить 13 відсотків усього ринку кредитування. За зазначеною програмою було видано кредити на суму 62 млрд. гривень у 2021 році, 72 млрд. гривень – у 2022 році, 98 млрд. гривень – у 2023 році [2].

Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» статті першої визначені суб'єкти які здійснюють державний нагляд (контроль), до них відносяться центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи, державні колегіальні органи, органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування в межах повноважень [4].

Не менш важливим суб'єктом нашого дослідження виступає Державна податкова служба України (ДПС), яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. До основних завдань якої відноситься реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установлений законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, тощо [5].

Наступним суб'єктом нашого дослідження є Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, яка видає та припиняє, відновлює та переоформляє ліцензії на провадження господарської діяльності з виробництва ветеринарних препаратів, контролює якість товарів і послуг, захищаючи права споживачів і підприємців тощо.

Особливим суб'єктом у сфері адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва виступають органи місцевого самоврядування видають дозволи на розміщення об'єктів торгівлі, надають земельні ділянки та сприяють розвитку місцевих підприємців. А, ЦНАПи у свою чергу забезпечують доступ до адміністративних послуг, таких як реєстрація бізнесу, видача ліцензій і дозволів. Платформа «Дія» інтегрує ці функції, дозволяючи підприємцям подавати заявки онлайн. Окрім того, ЦНАПи та органи місцевого самоврядування забезпечують виконання процедур, таких як реєстрація, ліцензування та оподаткування.

У разі порушення державними органами прав підприємців для відновлення яких вони можуть звернутись до адміністративних судів, які розглядають спори між підприємцями та органами влади, зокрема щодо незаконних перевірок чи відмов у видачі дозволів. А також до Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (Омбудсман), який порядку діючого законодавства розглядає скарги підприємців на порушення їхніх прав органами влади, сприяючи захисту від адміністративного тиску.

Особливу роль відіграють і громадські організації та асоціації, такі наприклад, як Торгово-промислова палата України, яка є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка на добровільних засадах об'єднує юридичних осіб та громадян України, зареєстрованих як підприємці, а також їх об'єднання; Спілка підприємців України та інші організації які надають консультації, представляють інтереси бізнесу в діалозі з державою та сприяють захисту прав підприємців тощо.

Висновки. Отже, суб'єкти адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва в Україні це органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, ЦНАПи, суди, Омбудсман та громадські організації які здійснюють забезпечення правового захисту бізнесу та виконують нормотворчі, регулюючі, захисні, стимулюючі та контрольно-наглядові функції, направлені на розвиток та дотримання нормальних умов діяльності підприємців.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів від 30 серпня 2024 р. № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>
3. Словник української мови в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ. *Наукова думка* 1970 – 1980. 671 с
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
5. Положення про Державну податкову службу України. URL: <https://tax.gov.ua/pro-sts-ukraini/pologennya/>

Дата надходження статті до редакції: 23.06.2025

Дата затвердження статті до друку: 09.07.2025

Дата публікації статті: 03.10.2025